SKRIVEØVELSER

til den illustrerede digtsamling for børn:

Drømmecykler og fodboldhunde

Af Carsten René Nielsen

VILD MASKINE

Carsten René Nielsen underviser elever i at skrive digte.

Om Carsten René Nielsen:

Er uddannet cand.mag. i dansk og kunsthistorie og har undervist børn og unge i at skrive siden 1993. Han har udgivet 11 roste digtsamlinger, bl.a. *Cirkler* (1998), *Husundersøgelser* (2008) og senest *Enogfyrre ting* (2017), mens hans første digtsamling for børn, *Drømmecykler og fodboldhunde,* udkommer i 2019, illustreret af Mette Marcussen. Carsten René Nielsen modtog som den første Michael Strunge-prisen i 1989, og i 1999 fik han Statens Kunstfonds 3-årige arbejdsegat. Han er oversat til amerikansk og italiensk.
Læs mere på:
www.carstenrenenielsen.dk

At lege sig frem til digtet

– Introduktion til poetiske skriveøvelser

af Carsten René Nielsen

Jeg har undervist børn i at skrive digte siden 1993 – på børnebiblioteker, folkeskoler og efterskoler – og siden 2013 i skoletjenesten på Aarhus Billed- og Medieskole, der tilbyder undervisning for børn og unge inden for kunstneriske udtryksformer som tegning, maleri, skulptur, kortfilm, animation og kreativ skrivning. Gennem alle årene har det været min erfaring, at skriveøvelser, der fokuserer på det legende, er de bedste til at lade børnene opdage poesien, også i de store klasser.

Inspiration fra USA

Den amerikanske digter Kenneth Koch var den første virkeligt anerkendte digter i USA, der underviste børn i at skrive poesi. I sin nu klassiske bog *Wishes, Lies and Dreams – Teaching Children to Write Poetry* (1970) skriver han: »Nogle af tingene om at undervise børn i at skrive digte, vidste jeg i forvejen, instinktivt eller fra at have undervist voksne, og andet lærte jeg i klasselokalet. Det vigtigste, tror jeg, er at tage børnene seriøst som digtere. Børn har et naturligt talent for at skrive digte, og enhver, som underviser dem, bør vide dette. Undervisning er egentlig ikke det rigtige ord til at beskrive, hvad der foregår: Det er snarere som at give børnene lov til at opdage noget, de allerede kender til.«

Når man skal skrive et digt for første gang, er problemet, at vi alle er så vant til fortællinger og til at bruge skriftsproget kommunikativt, at mange derfor bruger samme tilgang til digtskrivningen. At fortælle en historie eller udtrykke sine tanker i en dansk stil eller på sociale medier har imidlertid ingen lighed med det at skrive et digt. Man kan simpelthen ikke bruge sine erfaringer fra den fortællende eller kommunikative tekstfrembringelse, når man skal skrive poesi. Man må gøre sig nogle helt nye erfaringer. Man skal lære noget helt nyt.

Mallarmé fortæller

Den berømte franske digter Mallarmé udtrykte det sådan, at »digte skrives med ord, ikke ideer«. Dette er en helt afgørende forskel i forhold til den måde, de fleste forstår skriveprocessen. Når man tilrettelægger poetiske skriveøvelser for begyndere – børn såvel som voksne – er det derfor vigtigt, at man finder på nogle øvelser, der flytter fokus væk fra den enkelte elev – dennes følelser og tanker – og over til materialet, til ordene og den skriftlige praksis.

Når man underviser børn, bør oplæggene til øvelserne være meget konkrete, ligesom man bør tage udgangspunkt i børnenes eget ordforråd og sprogbrug. Jeg pointerer derfor altid, at de overhovedet ikke skal tænke på stavning og tegnsætning. Jeg gør også altid meget ud af, at det ikke må rime: Alt er tilladt, undtagen rim. Enderim bruges jo stort set ikke i moderne lyrik, og derfor skal børnene selvfølgelig heller ikke bruge dem. Men den vigtigste grund til mit forbud mod rim er simpelthen, at det begrænser børnenes kreativitet og udfoldelsestrang. De kan sagtens finde en egen musikalitet i sproget, en egen og langt mere ægte tilgang til digtningens lydlige aspekter end dem, som den klassiske digtnings former tvinger dem ind under.

> “
> Det vigtigste, tror jeg, er at tage børnene seriøst som digtere. Børn har et naturligt talent for at skrive digte, og enhver som underviser dem, bør vide dette.
>
> *Kenneth Koch, amerikansk digter og underviser*

Her følger fire poetiske skriveøvelser, der i høj grad lader børnene lege sig frem til digtet. De to første kan bruges fra 4. klasse og op, mens de to sidste tager udgangspunkt i digte i min digtsamling *Drømmecykler og fodboldhunde* og kan bruges fra 6. klasse og op. God fornøjelse. ▪

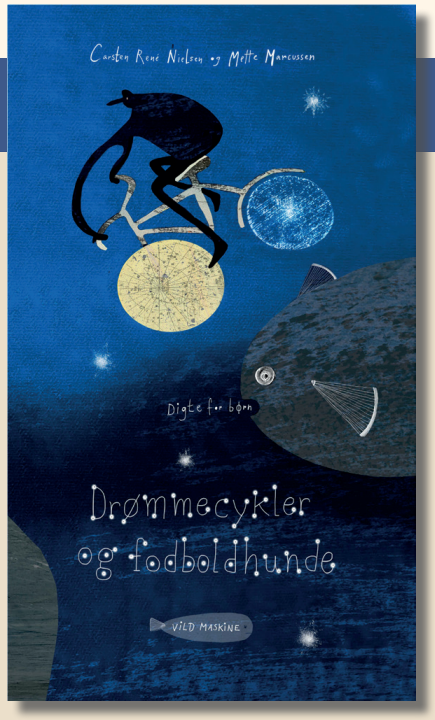

Drømmecykler og fodboldhunde.

POESI OG SKRIVEØVELSER

Om Drømmecykler og fodboldhunde

Drømmecykler og fodboldhunde er en finurlig, fantasifuld og humoristisk digtsamling for børn, Carsten René Nielsens første bog for børn. Han synes at der findes alt for få digte til børn, og dem, der findes, er rim og remser for de mindste. *Drømmecykler og fodboldhunde* er således en digtsamling, der er skrevet med de lidt større børn for øje, selvom både de mindste børn samt de voksne også sagtens kan lytte og læse med.

Om Mette Marcussen (illustrator)

Uddannet fra Danmarks Designskole i 1998 og debuterede året efter med illustrationer til billedbogen *Turbo-Olsen*, og siden har billedbøgerne været hendes primære og særlige interesse- og arbejdsfelt. Hun arbejder i et legende og frit fabulerende rum, hvori hun udvikler sine illustrationer.

Øvelse 1:

Foldeleg: Hvis – så ville

I denne leg skriver eleverne en række poetiske sætninger sammen. Legen ligner den, hvor man tegner en person i fællesskab ved at folde et papir og tegne hver sin kropsdel uden at kunne se, hvad den anden har tegnet. Øvelsen kan bruges fra 4. klasse og op.

1) Eleverne sættes sammen to og to, og hver elev får et stykke blankt A4-papir.

2) Eleverne skriver begge et 1-tal og den første halvdel af en sætning, der skal begynde med »Hvis« – f.eks.: »Hvis hunde havde fem ben«.

3) Papiret foldes bagover, så man ikke kan se, hvad der står, og eleverne skriver et 2-tal på papiret og bytter papir.

4) Eleverne skriver begge den anden halvdel af sætningen på det papir, de nu har fået. Den skal begynde med »så ville« – f.eks.: »så ville alle træer visne.«

5) Papiret foldes igen, og eleverne skriver et 1-tal, bytter papir og begynder en ny sætning med »Hvis«.

6) Sådan fortsætter de med at folde og skrive, indtil der ikke er mere papir at folde, hvorefter de må folde papiret ud og læse sætningerne. Her er nogle eksempler fra 6. og 7. klasse:

Hvis edderkopper kunne flyve,
så ville jeg hoppe ud af vinduet.

Hvis papir ikke var blevet opfundet,
så ville alle løgne være sande.

Hvis mad var giftigt,
så ville jeg spise søm.

Hvis mennesker var røde,
så ville Jonas bløde på fingeren.

7) Eleverne rejser sig op – én fra hvert elevpar – og læser alle sætningerne på papiret op.

8) Derefter gentages legen. Det er vigtigt at minde dem om, at de skal skrive et 1-tal eller 2-tal før hver sætningshalvdel, når de leger legen. På den måde kan de altid se, om det er »Hvis«-delen eller »så ville«-delen, der skal skrives.

9) Når alle har læst op, skal hvert elevpar sammen vælge dén af alle deres sætninger, som de synes er henholdsvis den bedste og den dårligste sætning og efterfølgende forklare, hvorfor de har valgt, som de har gjort. Der vil næsten altid være nogen, der kan se, at de bedste sætninger er dem, hvor der er én eller anden forbindelse mellem de to halvdele (som farven rød i »Hvis mennesker var røde, så ville Jonas bløde på fingeren«). Det er her, poesien opstår, kan læreren så fortælle: når noget binder ellers forskellige ting sammen. Eller sagt her i mere akademiske termer: når der billedligt eller lydligt opstår en forbindelse mellem to forskellige semantiske felter.

Øvelse 2:

Din by eller dit kvarter

I denne øvelse skal eleverne skrive et digt om den by eller det kvarter, hvor de bor, men de får først at vide, at det er digt, når de har skrevet det. Øvelsen kan bruges fra 4. klasse og op.

1) Eleverne skal først skrive seks udsagnsord i nutid på en liste under hinanden. De to første skal være »er« og »må«, mens de selv skal finde på de sidste fire, som ikke må være tilstandsverber men overgangs-, handle- eller bevægelsesverber. Der skal ske noget i udsagnsordet, man skal kunne se det for sig, og de må ikke være så kedelige som »er« og »må«.

2) Eleverne skal nu tænke på den by eller det kvarter, hvor de bor, og skrive en sætning, der begynder med »I ...« eller eventuelt »På ...« og navnet på byen eller kvarteret – f.eks.: »I Solbjerg ...« eller »På Trøjborg ...«. Så snart de har skrevet begyndelsen på sætningen, skal de vælge et tilfældigt udsagnsord fra deres liste (gerne ved at lukke øjnene) og sætte det ind i sætningen uden at tænke på, hvordan den skal slutte. Når de har skrevet udsagnsordet, afslutter de sætningen. Man må »gerne lyve« eller skrive poetisk – som de gjorde i de poetiske sætninger i foldelegen.

3) Sådan skriver de i alt seks sætninger under hinanden, indtil de har brugt alle deres seks udsagnsord. De seks sætninger udgør nu til sammen en tekst, forklarer læreren og spørger, om nogen ved, hvad det er for en slags tekst. Når klassen kommer frem til, at det er et digt – og hvorfor (den rytmiske gentagelse) – skal alle give deres digt en titel, som blot er navnet på byen eller kvarteret brugt i digtet.

4) Enkelte elever læser deres digte op. Her er et eksempel fra en pige i 6. klasse:

TRØJBORG

På Trøjborg er mennesker ikke dyr.

På Trøjborg må man ikke køre over for brunt lys.

På Trøjborg slår små børn ikke gamle mennesker.

På Trøjborg spår rådyr altid gamle mænds fremtid.

På Trøjborg hopper alle udspring fra deres lejligheder.

På Trøjborg flyver fugle så højt, at de falder ned.

Øvelse 3:

Kærester

I denne øvelse skal eleverne skrive et digt om kærester. Øvelsen forudsætter, at de har lavet foldelegen »Hvis – så ville«, og at man har digtet »Kærester« fra digtsamlingen *Drømmecykler og fodboldhunde*. Øvelsen kan bruges fra 6. klasse og op.

1) Eleverne bliver sat sammen i grupper med 4 elever i hver. Hver elev får et stykke blankt A4-papir, hvor de skriver deres navn oppe i højre hjørne. De skal nu lave en foldeleg på helt samme måde som beskrevet i foldelegen, hvor de først skriver et 1-tal og en sætning, der begynder med »Hvis« – blot er »Hvis«-delen nu ikke længere valgfri. De kan enten skrive »Hvis jeg havde en kæreste« eller »Hvis jeg ikke havde en kæreste«. Alle i gruppen begynder på hvert deres papir, folder det bagover, skriver et 2-tal og giver det til sidemanden, som så afslutter med en valgfri fortsættelse – f.eks.: »så ville jeg aldrig falde i søvn« eller »så ville jeg kysse min hund«. De skal med andre ord svare på en kendt begyndelse uden at vide, hvilken af de to mulige begyndelser, som de rent faktisk svarer på. Så foldes papiret igen, der skrives et 1-tal, og det sendes videre til sidemanden, der vælger én af de to mulige begyndelser. Og så videre. Sådan fortsætter det rundt i gruppen, indtil der ikke er mere papir at folde. Dén, hvis navn står på papiret, får så papiret tilbage, hvorefter man må folde papiret ud og læse.

2) Et par elever fra hver gruppe læser deres papirer op. En sætning kan lyde: »Hvis jeg ikke havde en kæreste, så ville jeg kysse min hund«, men fordi de jo ikke ved, hvad der stod, kan det lige så vel være: »Hvis jeg havde en kæreste, så ville jeg kysse min hund.« Ikke bare bliver sætningerne tit meget morsomme, men ved at kollektivisere skrivningen bliver et i den alder ellers noget sprængfarligt emne gjort upersonligt.

3) Klassen læser og diskuterer digtet »Kærester« fra *Drømmecykler og fodboldhunde*.

4) Opgaven er nu at skrive et digt om kærester. Eleverne kan bruge én eller flere af deres sætninger fra foldelegen – som de må ændre og skrive videre på lige så meget, som de nu har lyst til – og dertil lade sig inspirere af digtet fra *Drømmecykler og fodboldhunde* (måske særligt i forhold til, hvordan digtet skal sættes op, med verslinjer og strofer). Her er begyndelsen på et digt skrevet af en dreng i 6. klasse:

Når man har mødt sit livs kærlighed,
er man ikke i tvivl.
Man ønsker, man kan være kærester med ham eller hende,
og måske sker det en dag.

Med tiden bliver man træt af det.
Kærester er lidt som cykler.
De er dejlige, og man har brug for dem.
Men med tiden vil man have en bedre cykel.

Øvelse 4:

En forvandling

I denne øvelse skal eleverne lave en poetisk forvandling. Øvelsen forudsætter, at de allerede har arbejdet med digte, og at man har digtet »Blomsterpigen« fra *Drømmecykler og fodboldhunde*. Øvelsen kan bruges fra 6. klasse og op.

1) Læs og diskuter »Blomsterpigen« i *Drømmecykler og fodboldhunde* med klassen.

2) Eleverne vælger på forhånd en bestemt type forvandling af en dreng eller en pige til en bestemt ting eller et dyr – f.eks. en pige, der forvandler sig til en hund.

3) Eleverne skriver fem navneord ned, der har med deres valgte forvandlingsobjekt eller dyr at gøre – f.eks.: pels, madskål, poter, hale, hundehalsbånd.

4) Eleverne skriver en begyndelse og en slutning på digtet – f.eks.: »Der var en pige, som elskede hunde« og »Hun er godt nok en sød hvalp, sagde damen, da de til sidst gav hende bort til en hundekennel.«

5) Opgaven er nu at skrive selve forvandlingen, der skal foregå langsomt, ligesom i digtet »Blomsterpigen«, som eleverne skal kunne kigge på og lade sig inspirere af, mens de skriver deres eget digt. De fem valgte navneord skal bruges i digtet.

6) Til sidst skrives hele digtet igennem: med begyndelse, forvandling og slutning, hvor man må ændre lige så meget, man vil – for eksempel må man nu gerne udskifte de fem valgte navneord med noget andet eller lave en ny slutning.

7) Eleverne læser deres digte højt for klassen. ▪

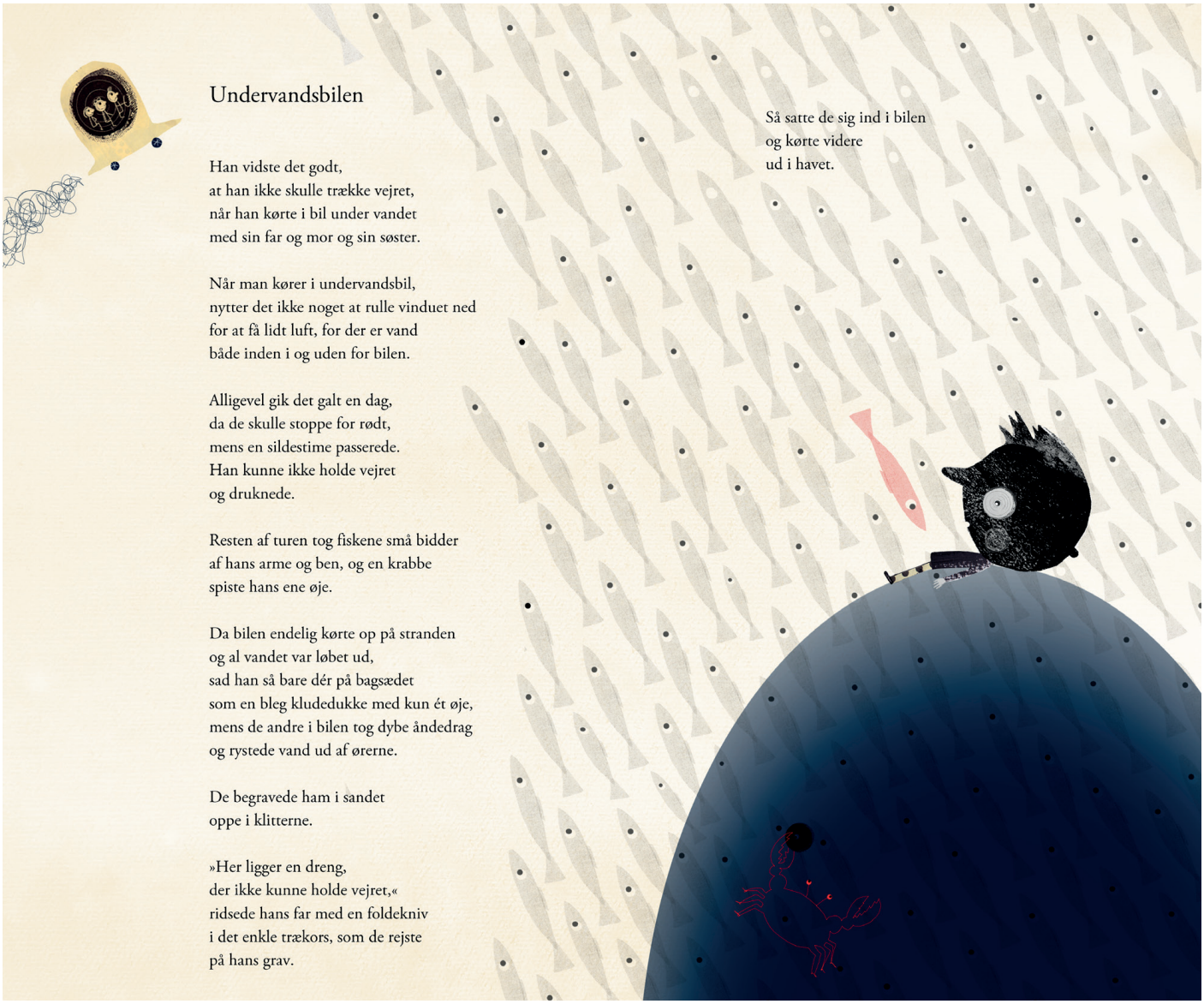

Undervandsbilen

Han vidste det godt,
at han ikke skulle trække vejret,
når han kørte i bil under vandet
med sin far og mor og sin søster.

Når man kører i undervandsbil,
nytter det ikke noget at rulle vinduet ned
for at få lidt luft, for der er vand
både inden i og uden for bilen.

Alligevel gik det galt en dag,
da de skulle stoppe for rødt,
mens en sildestime passerede.
Han kunne ikke holde vejret
og druknede.

Resten af turen tog fiskene små bidder
af hans arme og ben, og en krabbe
spiste hans ene øje.

Da bilen endelig kørte op på stranden
og al vandet var løbet ud,
sad han så bare dér på bagsædet
som en bleg kludedukke med kun ét øje,
mens de andre i bilen tog dybe åndedrag
og rystede vand ud af ørerne.

De begravede ham i sandet
oppe i klitterne.

»Her ligger en dreng,
der ikke kunne holde vejret,«
ridsede hans far med en foldekniv
i det enkle trækors, som de rejste
på hans grav.

Så satte de sig ind i bilen
og kørte videre
ud i havet.

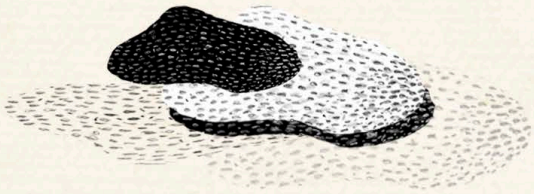

Vild Maskine

Vinkelvej 21, DK-4760 Vordingborg
E-mail: forlag@vildmaskine.dk
Tlf.: +45 61726976

Indhold: Carsten René Nielsen (essay og skriveøvelser samt digtet *Undervandsbilen,* som er fra digtsamlingen *Drømmecykler og fodboldhunde* af samme forfatter, udgivet på Vild Maskine i 2019) Forlagsredaktion og grafisk opsætning: Mads Heinesen og Rebekka Gertz Andersson
Illustrationer: Mette Marcussen (er lånt fra *Drømmecykler og fodboldhunde)*
Korrektur: Christel Sunesen

Forlagets øvrige undervisningshæfter kan findes her:
https://www.vildmaskine.dk/undervisning

Følg også forlaget her:
Facebook: https://www.facebook.com/VildMaskine
Instagram: https://www.instagram.com/vild_maskine/
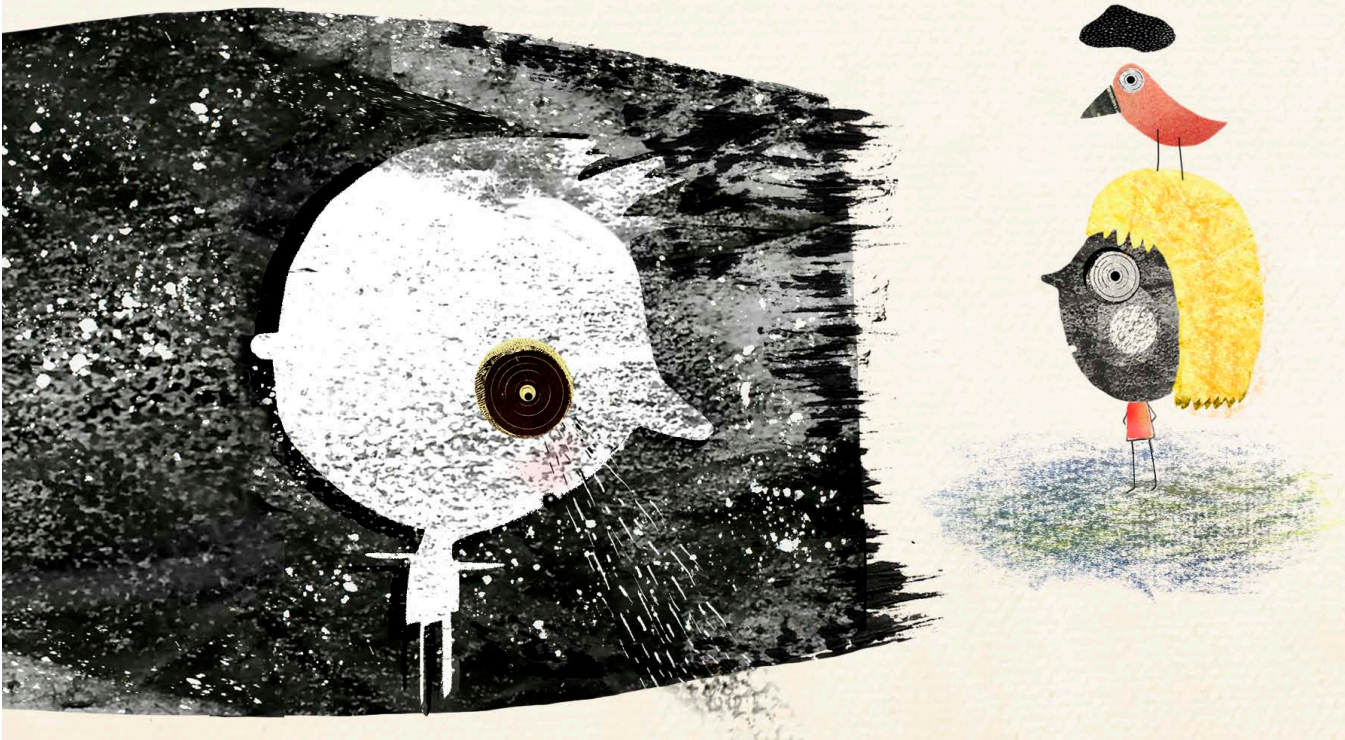
Kopiering fra dette hæfte må kun finde sted på institutioner eller virksomheder, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen, eller efter særskilt skriftlig aftale med forlaget.